

Tulevaisuus

Pääkirjoitus

Janus

Olemme alkuvuoden debatoineet sosiaalipoliitikasta Tampereella. Tutkija Satu Ojalan koordinoimalla opintokurssilla nuoret ja varttuneet sosiaalipoliitikan tutkijat ja opettajat ovat heittäytyneet keskusteluun sosiaalipoliitikan opintoja aloittaneiden kanssa. Keskustelujen pohjamateriaalina kurssilla on ollut Elina Palolan ja Vappu Karjalaisen toimittama teos, *Sosiaalipoliittikka – hukassa vai uuden jäljillä* vuodelta 2011.

Perusidea on yksinkertainen. Kurssin osallistujat lukivat kokoontumiseen tietyn, ennalta sovitun artikkelin. Tapaamisissa keskusteltiin näiden tekstien aiheista ja niiden synnyttämistä ajatuksista, mutta myös laajemmin osallistujia kiinnostavista yhteiskunnallisista kysymyksistä. Tavoitteena ei ollut niinkään omaksua artikkeleiden sanomaa, vahvistaa faktojen hallintaa tai löytää osallistujien välille yksimielisyyttä asioiden tilasta, vaan erilaisten näkökulmien ja kysymysten tunnistaminen ja tunnustaminen. Tavoitteena oli kysyä, kuunnella ja katsoa asioita toisella tavalla, mutta myös harrastaa argumentointia ja ajattelua ryhmässä. Parhaimmillaan kurssin osallistujat olivat perustellusti erimielisiä, mutta tarvittaessa he myös kyseenalaistivat omia näkökantonsa.

Kurssilla tuli ilmeiseksi sosiaalipoliitikan laajuus ja yhteiskunnallinen merkitys. Jouduimme miettimään sitä, miten vaikeaa on ymmärtää yhteiskuntaa ja sosiaalipoliitikan yhteiskunnallista merkitystä. Samalla korostui yhteiskuntapolitiikan arvosidonnaisuus: voimme olla perustellusti eri mieltä yksinkertaisesti siksi, että arvostamme erilaisia asioita ja näemme eri asiat tärkeinä.

Jouduimme tunnustamaan sen, miten mahdottomalta tuntuu kaikkien tarvittavien näkökohtien ja tietojen hallinta, kun mietimme päivänpolttavia yhteiskunnallisia kysymyksiä ja mahdollisia tapoja ratkaista niitä. Tämä korostui myös iltapäiväseminaarissa, johon opiskelijat kutsuivat Tampereen kaupunginvaltuuston puheenjohtajana toimivan ja sosiaalityön professorina työskentelevän Irene Roivaisen (vihr.), Tampereen kaupungin hallituksen jäsenen Mikko Aaltonen (vas.), kansantaloustieteessä juuri Helsingissä väitelleen Tuomas Malisen ja Tampereen yliopiston yhteiskuntatutkimuksen instituutin johtajan Risto Heiskalan keskustelemaan kanssaan sosiaalisen merkityksestä yhteiskunnassa. Taloudellisten tosiasioiden ja poliittisten välttämättömyyksiä puristuksissa sosiaaliset näkökohdat unohtuvat helposti muiden todellisimmilta ja kiistattomilta näyttävien asioiden jalkoihin.

Kurssin viimeisellä kerralla järjestimme tulevaisuustyöpajan ja hahmotelimme ryhmissä yhteiskuntatopioita vuodelle 2030. Globaalin hallinnan utopia, kestävä kehitys utopia, ekoyhteisöutopia, arvo- ja muutosutopia, uudistusutopia, kohtuullisuusutopia, rakkausutopia ja maailman rauhaan perustuva utopia hahmottivat toisistaan eroavia tulevaisuuskuvia. Osa lähti liikkeelle siitä, millainen nykyinen yhteiskunta on ja mitkä yhteiskunnalliset kysymykset tulisi ratkaista. Osa tavoitteli jonkinlaista unelmayhteiskuntaa ja loi tulevaisuuskuvan siitä, millaisessa maailmassa olisi hyvä elää.

Kaikille utopioille on yhteistä se, että ne korostavat *pehmeitä arvoja* ja siirtymistä rahan tavoittelusta kohti kohtuullisuutta ja kiireettömyyttä. Sosiaaliset ja kulttuuriset arvot sekä ekologinen asenne ja ympäristöajattelu näyttäytyvät utopioissa tulevaisuuden arvoina. Tavoitteena on yhteisvastuu ja eriarvoisuuden väheneminen globaalisti, kansallisesti ja paikallisesti sekä ihmisten onnellisuus, heidän välinen rakkaus ja yhteisöllinen arkielämä. Utopiat 2030 sisältävät toiveen sujuvasta arkielämästä sopusoinnussa globaalien kysymysten ja paikallisten elinolojen kanssa. Utopiat asettuvat globaaliin kehukseen, mutta korostavat paikallisen kulttuurin ja omaleimaisuuden merkitystä ihmisille.

Tavaroiden ja palveluiden tuotanto on keskeinen teema opiskelijoiden tulevaisuuskuviissa. Utopioissa nykyinen tuotantojärjestelmä uudistuu globaalisti ja paikallisesti, palvelut ja erityisesti hoiva korostuvat tavaratuotannon sijaan. Globaalissa ympäristössä opiskelijat peräivät kansainvälistä säätelystä isojen yritysten toiminnalle. Tuotannon eettistä pohdintaa ei heistä voi jättää yksittäiselle kuluttajalle, vaan globaalien tuotannon pitää rakentua sellaiseksi, että myös kehitysmaissa tuotetut tuotteet ovat eettisesti kestäviä ja vastuullisesti tuotettuja. YK:n piirissä solmitut, kaikkia osapuolia sitovat globaalit ympäristölait ja globaaliverotus ovat tulevaisuuden mahdollisuuksia puuttua yhteiskunnallisiin ongelmiin. Kiistaa opiskelijoiden välillä aiheutti ajatus siitä, että yksittäisille ihmisille asetettaisiin globaali kulutuskatto.

Paikalliset tuotantotavat vahvistavat utopioissa ihmisten vapautta ja toimijuutta. Tuotannon järjestäminen kietoutuu paikalliseen kuluttamiseen ja päätöksentekoon. Opiskelijoiden tulevaisuuskuviissa elämismahdollisuudet säilyvät koko maassa. Osuuskuntatyypinen tuotanto ja ylipäätään pienimuotoinen, omaehtoinen tuotanto ovat vallitsevia tapoja tuottaa hyödykkeitä ja palveluita. Ruuan viljely on pienimuotoista lähituotantoa. Yksi ryhmä ehdottaa kilometriveroa ruualle, niin että sen kuljettaminen paikasta toiseen ei olisi kannattavaa. Onnistunut kuntauudistus puolestaan mahdollistaa palveluiden tuottamisen siellä, missä ihmiset asuvat. Kunnat siirtyvät pois tilaaja-tuottaja-mallista.

Toinen keskeinen teema liittyy työhön ja sen säätelyyn. Jos opiskelijoiden tulevaisuuskuviat toteutuvat, tulevaisuudessa työskentelemme päivittäin vähemmän aikaa ja naiset saavat saman palkan kuin miehetkin tekemästään työstä. Työpäivän kestäessä viisi tai kuusi tuntia ja työskentelyn rytmittyessä itselle sopivalla tavalla, eläkeikä nousee 66 vuoteen. Yksilöt tekevät töitä kohtuudella, joten sitä riittää kaikille. Työtä on laajasti myös siksi, että hoivapalveluiden merkitys yhteiskunnassa lisääntyy. Utopioissa perustoimeentulo kuuluu kaikille kuitenkin työasemasta riippumatta, ja yksi ryhmä esittää malliksi perustuloa.

Kasvatus ja koulutus saavat myös tärkeän osan tulevaisuuden yhteiskunnan rakentamisessa ja toimintatavoissa. Kasvatus ohjaa ihmisiä omaksumaan ekologisen, kestävä kehityksen ja oikeudenmukaisuutta tavoittelevan elämänasenteen. Koulutus puolestaan uudistuu niin, että koulupudokkaita ei enää ole. Oppivelvollisuus laajenee 18-vuotiaisiin, ja toisen asteen koulutuksesta tulee pakollista kaikille. Utopioissa peruskoulu ja oppimiskäsitys ei enää ole entisensä. Kokemuksellinen oppiminen ja seikkailupedagogiikka sekä luovuuden ja kriittisyyden korostaminen tarjoavat koululaisille mahdollisuuden kehittyä tavalla, joka kiinnittää heidät tulevaisuuden yhteiskuntaan.

Tämän lehden artikkelit koskevat samoja teemoja, jotka olivat keskeisiä teemoja opiskelijoiden yhteiskuntatutkimuksissa nimittäin työelämän jakoja sekä palveluiden tuottamista ja niiden käyttämistä.

Antti Tanskanen käsittelee työelämäkysymyksiä ja erityisesti vuokratyöntekijöiden palkkaa suhteessa muiden työntekijöiden palkkaan. Tanskanen keskeinen tulos on, että vuokratyöntekijät saavat muita vähemmän palkkaa tämän päivän Suomessa. Tämä on ristiriidassa työntekijöiden yhdenvertaisen kohtelun kanssa. Lain säädännön perusteella vuokratyöntekijöiden ei pitäisi tienata yhtään sen vähempää kuin muidenkaan työntekijöiden, jotka työskentelevät samoissa tehtävissä. Erityisen epäedullista vuokratyö näyttäisi olevan vaativissa tehtävissä työskenteleville.

Kirsi Günther analysoi auttamistyön arkea sellaisena kuin se näyttää mielenterveyskuntoutustyössä käytettävissä asiakassuunnitelmissa. On mielenkiintoista, että suunnitelmissa ei juurikaan hahmotella kuntoutujan tulevaisuutta vaan kartoitetaan hänen menneisyytään ja nykyisyytään. Güntherin mukaan suunnitelmat onkin kirjoitettu todistamaan tehtyä työtä. Asiakassuunnitelmien merkitys työssä muodostuu siitä, että työ näyttäisi suunnitelmalliselta, tehokkaalta ja tarpeelliselta.

Pilvi Hämeenaho puolestaan tarkastelee palveluiden saavutettavuutta harvaan asutulla maaseudulla yksittäisten perheiden arjen näkökulmasta. Erityisesti hän tarkastelee päivähoitopalveluita sekä niiden käyttöön sekä saavutettavuuteen liittyviä ongelmia. Vaikka kaikilla lapsiperheillä on oikeus kunnan järjestämään päivähoitopalveluun, niin maaseudulla tämä oikeus ei välttämättä toteudu. Esimerkiksi pitkät välimatkat, työn ja palveluiden sijainti, harva palveluverkko sekä maatilan töihin liittyvät aikataulut eivät mahdollista palveluiden käyttämistä. Näin kodin paikka heikentää peruspalveluiden käyttöä ja rajaa naisten mahdollisuutta valita työssäkäynti kotiäitiyden sijaan.

Näin artikkelit osoittavat sen, että sosiaalipolitiikan debattikurssin opiskelijoiden tulevaisuuskuvat puuttuvat yhteiskuntamme keskeisiin ongelmiin. Vuonna 2030 utopia yhteiskunnassa vuokratyöntekijät saavat samaa palkkaa kuin muutkin ja ovat kenties vuokratyöyritysten sijaan paikallisten osuuskuntien keikkatyöntekijöitä. Kuntoutuspalvelutyöntekijät puolestaan kohtaavat asiakkaat toisella tavalla. Työn merkitystä ei tarvitse enää todistaa rahoittajille, vaan työ suunnitellaan ihmislähtöisen auttamisen ja kohtaamisen lähtökohdista. Palvelut, niin päivähoitopalvelut kuin julkisen liikenteen palvelut, ovat tarjolla myös maaseudulla asuville. Luovat ja paikalliset palvelutuotantotavat mahdollistavat sen, että kaikilla on mahdollisuus käyttää arkielämää helpottavia palveluita. Myös työn tekemisen uudet muodot mahdollistavat sen, että työn ja palveluiden yhteensovittaminen on nykyistä joustavampaa.

Utopiat ovat haaveita ja villiä kuvitelmia. Ne ovat kuitenkin myös totta. Ne koostuvat asioista, joista elämän merkitys muodostuu ja joiden halutaan olevan toisin. Tulevaisuuteen suuntautuessaan yksilöt ja ryhmät toimivat aina erilaisten utopioiden ja haaveiden varassa. Sosiaalipolitiikan debattikurssin opiskelijoiden yhteiskuntautopiat haastavat yhteiskunnan laaja-alaisesti. Ne antavat viitteitä siitä, että tulevaisuuden yhteiskuntapolitiikka rakentuu nykyisyyden varaan, mutta on jotain aivan muuta.

Näiden opiskelijoiden nopeasti hahmottelemien utopioiden perusteella on entistä selvempää, että yhteiskunnan uudistaminen ei voi toteutua yksinomaan kansallisessa kontekstissa, vaan tarvitsemme laajempia rakenteita vastaamaan globaalin oikeudenmukaisuuden kysymyksiin, mutta myös vahvoja paikallisia rakenteita vastaamaan arkielämän tarpeisiin.

Liisa Häikiö

päätoimittaja